

Biblioteka
SAVREMENA SRPSKA KNJIŽEVNOST

Urednik
Zoran Bognar

Copyright © Zadužbina Miloša Crnjanskog, Beograd
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

Miloš
CRNJANSKI
Kap španske krvi

PRVI DEO

Odmičući od sela Mitendorfa, po prašnom drumu, između drvoreda starih kestenova, već dugo su se tresla jedna velika, crna, putnička kola. Pri zavijutku puta, pod uzbrdicom, obraslom retkom šumom, behu zastala začas, jer je jedna od teških glavatih bavarskih kobila počela da ramlje.

Drum je od tog zavijutka nestajao, prav, u dalekom žutom granju, a za kolima je lišće opadalo, tako često da su se i poslednje kuće sela videle još samo kroz tu kišu žutog lišća, uvelog i prašnog. Iz blata pod sparušenom, gustom travom, što se, nadesno, širila jednoliko u daljinu, punu samo sasvim niskih, malih, riđih, sprženih busenova, kao prikriivenih lisica, jara barska dizala se u oblake prašine, oko kola, tako vruća da su konji, zastavši začas, kao prazni mehovi dahtali trbusima.

Žega koja je bila opalila brdoviti kraj, sleva, sve do prvih kuća varošice Dahau, čije se kuće behu pojavile u dolini, kad su kola stala, bila je još nesnosnija.

Neprekidno blato i barje duž puta činili su taj vrući, jesenji dan nesnosnim i dugim.

Sa visokog sedišta, gde je pripeka sijala do mozga, posluga je bila poskakala kao mahnita. Prepirući se, kao luda, silazeći s kola i penjući se opet gore. Kočijaš, ogroman, u svom crnom ogrtaču, sivom od prašine, počeo je da hoda kao pelivan, po teškoj rudi, klataći se na jednoj nozi između konja, dižući im kopita, silazeći na zemlju. Neko šareno stvorenje, valjda sobarica što je sedela kraj njega, hvatala se očajno za glavu, sva u čipkama i raskošnim ogrtačima, očevidno iz bogate kuće. Uzdižući svoj crveni suncobran i pune ruke kutija, obilazila je kraj kola, briznuvši u plač.

Velika senka crnih kola, u kojima je bila potpuna tišina, nije bila dovoljna da joj dâ hlada.

Kad je kočijaš, klečeći strmoglav po rudi, sišavši zatim, iščeprkao najposle kamičak iz kopita, sav pomodreo od napora i vrućine i, rasplićući dizgine, hteo ponova da krene, ona se brzo naže u prozor kola i, kroz suze, tresući glavom od ljutine i cičeći, počeo da udara u kvaku. Šireći svoje zenice, pod obrvama i trepavicama sasvim sedim od prašine, gledala je u tamu kola i brbljala besno:

– Gospođo, pustite me unutra. Pustite me unutra. Ovo je mučenje. Ovo je prevara. Nisam navikla ovako da putujem. Ne mogu ovde više da izdržim. Ugušiću se, umreću. Umreću – vikala je sve glasnije na francuskom. – Oči me tako peku kao da su mi pune pepela. Ne mogu da otvorim

oči. Prokleti bili, tu kraj vas ima mesta, nisam ja ništa gora – dodala je plačući sve jače.

U kolima, međutim, u polumraku dubokog sedišta, njena saputnica, jedna mlada žena, čiju je glavu za trenut dodirnula topla svetlost, trže se od te vike i poče da joj, pred nosom, skuplja plavu zavesu kola. Videlo se samo kako unutra leprša sve brže njena velika, crna lepeza na grudima, kao neki gavran kad hoće da poleti sa snega.

– Penji se, penji se – šaputala je muklo, zabacivši glavu u plave jastuke, očigledno u želji da sanja ili spava. – Znaš da ne mogu nikog da trpim, ni u postelji, kraj sebe, kad diše. Ne mogu da te trpim, ni ovde. Nikog, nikog, jesi li razumela. I ovako mi je grozno. Ta ti se znojiš, gore nego ovo pseto – uzviknu najposle kroz prozor.

Zbacivši s glave neki mokar šal kojim je hladila čelo, ta mlada žena, koja očigledno nije bila odevena ni za ovaj put, ni za ova kola, nagnuta prema svome psu, kao da je htela da dohvati srebrni držak svog jahaćeg biča, koji joj je ležao u krilu. Čega je, jednim ljutitim pokretom glave, mogla, međutim, da se mahne jer se njena sobarica, zadigavši sve svoje čipke, suknje, ogrtače i kutije već penjala, suzeći i dalje, uvis, na sedište kraj sluge.

Ostavši opet sama, u kolima, u polutami, gospođa je opet kao polumrtva zabacila glavu. Crnu svoju utegnutu, putničku haljinu bila je raskopčala toliko kao da je htela da pokaže ogledalu iza sebe lepotu nekog mramornog ženskog kipa.

Ležala je nemoćna, presvisla od zapare, kraj svoje crne doge, što je upaljenim očima bila digla glavu i oštre male uši, klonuvši odmah zatim opet do njenih nogu.

U zapari zatvorenih kola bila je vrlo lepa. Skoro neprirodno lepa. Bledilom svog lica, divnih, čistih crta engleskih dečaka. Divnom, malom ružom svojih usta, iza španskog vela. Crnim grozdovima svoje kose, toliko crne kose da se, u prvi mah, činila plavog sjaja, kao krila vrana. Najlepše, međutim, na njoj, sem njenih razgolićenih grudi, bile su njene oči, o kojima se svuda pričalo gde je stigla. Oči u boji bleđih ljubičica što su pri blesku i sevanju poplavile i sijale kao plave munje kad udaraju blizu.

Teška, crna kola pođoše opet dalje. Dizala su prašinu i bila su vidna izdaleka.

U potpunoj tišini barja i tišini tog strašnog oktobarskog dana, ona su jednoliko putovala, praznim, prašnim drumom. Crveni suncobran, iznad konja, klatio se u obliku prašine. Zečevi su uplašeno bežali preko drumu, u barovite trave i suhe uzbrdice, kroz redak drvored, sve dok kola nisu stigla do prvih, naherenih kuća varošice Dahau.

Ulazeći u njenu strmu, glavnu ulicu, preko nabacanih balvana mosta, konji su teškom grmljavinom svojih kopita trgli iz sna ne samo crnu dogu u kolima već i tišinu i prazninu starih kuća, iza kojih se visoko crnela senka crkve. Pre no što su kola izašla, na strašnoj pripeci, iz sokaka, konji su i sami stali pred jednom velikom gostionicom, otkud im sunce posla miris isparavanja sena i štale. U senci gustih

kestenova, pod starim zidinama i plotovima, čuo se šum vode.

Zadigavši svoje suknje, sobarica, sa svojim crvenim suncobranom, prva je poletela od kola kladencu pod visokom kućom, pod čijom strehom počеше da proviruju glave. Zid oko levka iz kog je šiktala voda bio je plesniv i zelen od vlage, ali i hladovit. Sa njega se na devojku ustremiše nevidljivi ali bezbrojni rojevi komaraca. Ne obazirući se na uzvike svoje gospođe – „Marijet, Marijet“ – koja je počela ljutito, s prigušenom ljutnjom, da je zove, kao da je neki mrtvac zvao iz crnog sanduka, Marijet protrča hitro duž jarka, gazeći bele gljive i obgrlivši drveni levak iz koga je curila voda i poče da kvasi oči.

Dok je sluga, pošavši opet po rudi, šireći svoj crni ogrtač, dovikivao krčmaru koji se beše pojavio na visokoj terasi koliko ga je grlo donosilo, promuklim glasom: „Piva, piva“ – hoteći svakako da javi da je to što je ogromnim šakama pljeskao pod prslukom zelenim, veliko prazno bure.

Kad je iz kola provirila i dama, videla je i ona red starih kuća i krovova, pod brdom, travuljine barja u dolini i u daljini tamne oblike minhenskih crkvenih kula i kraljevskih dvora.

Tek kada je ugledala, daleko, visoke planine, nad kojima se gomilahu oblaci, kao da je naslutila da žega prolazi, zažele da izađe iz kola.

Njena crna doga, zapenušenih čeljusti i zakrvavljenih očiju, prva iskoči, naslutivši vodu sasvim blizu, sa divljinom s kojom su nekad njeni preci, po španskim kolonijama,

iskakali iz teških kola da se napiju indijanske krvi. Ipak, i ona zastade, drhćući sva, očekujući da je dama iz kola povede.

Raskalašno raskopčana još uvek, skoro kao u kolima, pojavi se tad i ona, idući lagano u hlad kestenova, zaklonivši se crnom lepezom od sunca, ali bez žurbe. Uhvativši dogu čvrsto za vrat, ona je tražila sud iz kog bi napojila svog psa.

Zaprepašćen njenom lepotom i njenim odelom, gostioničar, postariji čovek, sa izrazom lica kao da diže bure, iznese tad, u žurbi, sud iz kog je, inače, nedeljom, nudio supom svog kapelana.

Tada, zagnjurivši njušku doge u vodu, ona pritisnu životinju, zverski, šapćući na španskom dok je krčmar odlazio uplašen od njenog oka.

– Pij, Toro. Zar ti znaš šta vredi ljubav? Pribiješ se uz mene i drhtiš dok te milujem, ali dosta je da ožedniš pa da me ostaviš, kao da me i nema. Napij se, još, još, sam si tražio. Jednog dana nateraću te da gutaš vatru. Pij, napij se, još, još, moraš.

Udarivši njušku psa o dno čanka tako da se doga istrže svom snagom.

Za nju su bili počeli da postavljaju stolove pod kestenovima u hladu, dok se oko njenih kola počеше da skupljaju komšijska deca. Ona je sa osmehom posmatrala svog strašnog psa, kome je oko počelo da gori, a zubi da cvokću, otpozdravila je, podsmešljivo, svešteniku, valjda seoskom kapelanu, koji se beše pojavio na terasi, učtivo joj se

poklonivši, užasnut odmah, ali smireno, ne samo njenom lepotom nego i groznim pogledom te žene koja ga nije više ni gledala.

Zagledana u brda i ravni okoline, pristala je bila da se tu malo odmore, u toj neznanoj gostionici. Kad joj se doga vrati, jednim žarkim pogledom, izraz njenog lica opet postaje blaži, te počne s blagim osmehom, sva lomna hodom koji je ličio na pokret umorne, bolne zmije, u hladu kestenova da hoda.

Provela je tako dugo, jedva okusivši što, ne udostojivši svoju poslugu ni pogledom. Sedela je na starom zidu, pod kojim su, u dubini, bile kuće, golubarnici i voćnjaci što su se spuštali do seoskih puteva i blatnih jarkova, u kojima se jedva nazirao svetli trag vode.

Sedeći kao da jaše, na tom starom zidu, sa kog se behu razbežali gušteri, nagnuvši se nad dubinu kao da je htela da se u nju surva, ona je ostala tako, zatraživši, jednim potmulim „Marijet“, pribor za pisanje pisama.

I dok je njena posluga jela i pila, i krčmar iznosio piće, obilazeći oko, iako brzo ali svečano postavljenih stolova, ona je počela zamišljeno da piše u hladu, zagledana u platinu u kojima se vidno spremalo nevreme.

Pri prvom znaku smiraja sunca, ona je htela, još jednom, da se javi svom ljubavniku, koji je beše dopratio do Augsburga, gde su, u jednoj skrivenoj gostionici, da ne bi prepoznali njega, tajno, proveli bili dva dana i dve noći.

Pred njenim očima, skoro toliko java da se činjaše nadohvat ruke, pojavio se bio, u mislima, najmlađi princ

kneževske kuće Rojs, koji je hteo zbog nje da ostavi i roditelje i školu.

Videla ga je, u svoj nežnosti njegovih dvadeset godina, kako kleči, kako joj ljubi članke i kako suzi. Videla ga je i kako krišom, spremajući njen prtljag, spušta u kožne torbe, među kostime za igru, sve zlato što je bio skupio tajno od oca i rođaka. Dok mu je ona, kikoćući se, gola, naređivala da se vrati roditeljima.

Zagledana, još dublje, u zemlju i okolinu pregorelu i suhu, treptavu još uvek od zapare, pred kišu, ona je obuhvatila jednim pogledom i ono što se zbivalo u njoj, i ono što je bio vidljivi svet. I pisala je brzo, tako da je sa gušćijeg pera dvaput prsnulo mastilo na njenu belu ruku.

„Zastali smo u jednoj staroj gostioni, ne znam gde, samo zato da bih mogla, Svetosti, da Vam napišem ovo pismo. Mislim na tri večeri koje dajem u Minhenu, ali mnogo više na noći koje sam, Hajnrih, provela sa Vama. Zaboravite me. Zaboravite me što pre. Nismo se pokazali dostojni naše ljubavi, predali smo se na milost i nemilost čula. Goreli smo na vatri koju je zapalila u meni Vaša plemenitost mnogo više nego Vaša srčanost i nasilje. Vi ćete me brzo zaboraviti, ali ja ću, u svojoj mašti, uživati sa Vama mnogo dublje slasti nego što sam smela da ih osećam dok smo bili zajedno. Bog je bio protiv naše ljubavi.

Lola”

Rasuvši pesak, po završenom pismu, ona ga je gledala uz jedan ružan osmeh, koji je jasno odavao da joj do njega nije stalo. Videvši kako u daljini sevaju munje i kako se gomilaju oblaci, kao pred oluju usred leta, ona naredi da se preže i pođe dalje.

– Biće kiše – progovori tada, francuski, kraj nje, sveštenik, usiljeno, ali snishodljivo, stojeći u senci kestenova kao neka crna senka. I videvši da ga ona jedva gleda, dodade skidajući šešir, učtivo, svoje ime. Na što mu ona, očigledno uverena da će ga to možda poraziti, reče tiho svoje: Maria Dolores Poris y Montez. Videvši odmah u njegovom blagom osmejkju da to ime nikad nije čuo. Uverena da ima posla sa seljačkim popom, ona već htjede da pođe, kad joj on pitomo reče da prvi put u životu vidi Španjolku i da joj se divi, ne pogledavši dogu koja se spremala da skoči na njega.

– Znete li Vi gostionicu „Kod jelena“, kuda idem – zapita ga tad igračica, tek da ga nešto pita. – Msje Hauarda, gostioničara?

– To je najbolja minhenska gostionica, madam – odgovori joj sveštenik, svojim bezazlenim licem velikog deteta. – U njoj ćete zaboraviti nezgode ako ste ih imali u prošloj gostionici u našoj zemlji.

– U prošloj nisam imala nezgode – odgovarala je ona sa ljutitom podmuklošću – u njoj sam lepo spavala sa svojim ljubavnikom – dodade kroz prvi smeh, očekujući da sveštenik pobegne. – Pisala sam mu, eto, i pismo.

U neznanom mestu koje je pri zalasku sunca počelo da se budi iz podnevne dremeži, uz lavež pasa, kukurekacije petlova, i kokodakanje kokošaka što su se penjale na plotove, pred kišu, ona je osetila neki strah u tom dvorištu nepoznate gostionice, u kojoj, pre, nikad nije bila i u koju je znala da više nikad neće doći.

– Trebalo je da ostanete kod njega – zaprepasti je, međutim, tihi glas sveštenika. – Iako ste u tuđoj zemlji, koja svakako nije tako lepa kao vaša Španija, trebalo je da se udate.

– To sam već nekoliko puta učinila. Verujte, uvek je isto – dodade, bestidno dižući suknju, pri ulasku u kola.

– Ko nema porodicu, Bog neka mu je u pomoći – govorio je, međutim, on i dalje. – Bog koji je stvorio sve ovo...

– Ali đavolski toplo – prekide ga ona, dobacivši mu samo, drsko, dok su kola polazila, uz viku njene sobarice: „Kao da je prisutan, pritom, uz vašeg dragog Boga, bio i Satanailo?“

Zavalivši se kraj svoje doge, dok su kola silazila u barovitu ravan, nad kojom je već pljuštala kiša, ona je htela da misli i dalje na svoje poslednje ljubavne noći.

Tako, u mislima, putovala je u neizvesnost, u potpunu neizvesnost svog života, odmičući sve dalje, u prahu u koji počеше da padaju kapi plahe kiše.

– Uživanja koja je imao sa mnom činiće mu se sada još privlačnija, jer sam ga bila pustila da se muči svojom žudnjom. Ponizila sam ga do skota pre nego što sam klonula, pa čemu sad ovaj prekor kojim bunim samu sebe? I on je

bio samo slučaj, da bih najposle opet zadovoljila tu potrebu duše koja mi se stalno vraća, da se uzvisim, da čeznem. Nisam više mogla da odolim toj želji, a ne njegovim pogledima. Nikad me neće zaboraviti. Voleće me, jer sam bila svirepa. U njegovoj uspomeni ne samo moje bele grudi nego i moja nepristupačnost biće znaci savršenstva i, skoro božanstva. Patiće, ne samo zato što neće moći da uživa sa mnom časove tog ludila i zanosa nego i zato što neće znati, bez mene, čime više da zavara dušu...

Miloš Crnjanski
KAP ŠPANSKE KRVI

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Smilja Bogdanović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-299-6

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2020.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

ЦРЊАНСКИ, Милош, 1893–1977

Кап шпанске крви / Miloš Crnjanski. – 1. Deretino izd. –
Beograd : Dereta, 2020 (Beograd : Dereta). – 229 str. ; 21 cm. –
(Biblioteka Savremena srpska književnost / [Dereta])

Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-299-6

COBISS.SR-ID 283743756